

ВИСОКА ПОСЛОВНА ШКОЛА
СТРУКОВНИХ СТУДИЈА – БЛАЦЕ
Часопис из области економије, менаџмента
и информатике „БизИнфо“
Број 6/2012, стр. 45 - 63
Адреса: Краља Петра I, бр.70, 18420 Блаце

НЕДЕПОЗИТНИ ПОТЕНЦИЈАЛ БАНАКА КАО ФАКТОР РАЗВОЈА САВРЕМЕНИХ БАНКАРСКИХ ИНСТИТУЦИЈА

NON-DEPOSIT POTENTIAL OF BANKS AS A DEVELOPMENT FACTOR OF MODERN BANKING INSTITUTIONS

Александар Стојковић
Економски факултет Ниш

Резиме: Предмет рада јесте област недепозитног потенцијала банака. Иако је главни извор финансирања банака и њихових конкурената, штедионица, још увек депозит, данас се скоро све депозитне институције допуњују средствима која се привлаче кроз продају депозита са недепозитним позајмицама са тржишта новца и капитала. Недепозитни потенцијал чини 15 - 20 % финансијског потенцијала банака. Недепозитна банкарска средства представљају допунска средства формирана институционалним путем или допунском делатношћу банке чији значај све више расте као последица све већег учешћа недепозитних у односу на депозитне изворе средстава. Значај ових извора средстава је у задњих 50 година значајно порастао. То показује пример САД, где је учешће недепозитних извора порасло са 10% на 30% 1990-тих година. Недепозитни извори често пута се показују као скуп вид финансирања мањих банака, док се веће банке могу под повољним условима прилагодити овим ценама, јер овим изворима супституирају ликвидносне резерве и подмирују тражњу за кредитима. С обзиром на своје учешће у укупним банкарским изворима, недепозитни извори представљају допунске банкарске ресурсе, који омогућују банкарском менаџменту да ефикасно реагује на повремено екцесно повећање

тражње за банкарским кредитима. Код већег дела ових средстава ради се о изузетно пасивној позицији банке која је приморана да прихвати тржишне каматне стопе, да би обезбедila додатна средства за покривање изненадне тражње за банкарским ресурсима.

Кључне речи: Недепозитни извори средстава, формирање недепозитних ресурса, алтернативни извори недепозитних средстава.

Abstract: *This paper analyzes the non-deposit potential of banks. Although the main source of funding for banks and their competitors, savings banks, is yet a deposit, today almost all depository institutions complement to attract funds through the sale of non-deposit borrowings with deposits of money on capital markets. Non-deposit potential makes 15 - 20% of the total financial resources of modern banks. Non-deposit bank funds are additional funds established institutional channels or additional bank activity, whose importance is increasing as a result of the increasing share of non-deposit relative to deposit funding sources. The importance of these resources in the last 50 years has significantly increased. It shows an example of the United States, where the share of non-deposit sources increased from 10% to 30% in the 1990s. Non-deposit sources often appear as more expensive form of financing smaller banks, while bigger banks may under favorable conditions to adjust the prices, because they substitute sources of liquidity reserves with non-deposit sources and meet the demand for loans. Due to its share in total banking sources, a non-deposit sources represent additional banking resources, which enable bank management to effectively respond to the occasional increasing demand for bank loans. Most of these funds are an extremely passive position of the bank which is forced to accept the market rate, to provide additional funds to cover the unexpected demand for banking resources.*

Key words: *Non-deposit sources of funds, the formation of non-deposit resources, alternative sources of non-deposit funding.*

1. УВОД

Да би могле да финансирају своје пословање и да се развијају, банке и конкурентске финансијске институције схватиле су да морају да трагају за различитим изворима средстава, укључујући текуће и штедне улоге који се продају јавности и недепозитна

задужења од других банака, штедних институција, компанија које послују хартијама од вредности и привредних корпорација. Такође су пронашле и нове изворе средстава од продаје нетрадиционалних услуга које доносе приход и, у крајној линији, добит. У те нове изворе средстава убрајамо приходе од провизије за послове продаје акција, обавезница и инвестиционих фондова у име својих клијената, приход од продаје и гарантовање профита по основу полиса осигурања, провизију за управљање имовином својих клијената, и бројни други извори прихода од провизије који су, историјски посматрано, били изван конвенционалних граница банкарства. Недепозитни извори имају мање учешће и ужу структуру власника (давалаца) у којој значајно место имају друге банке, односно јединице макросистема.

Потреба за недепозитним изворима детерминисана је обимом тражње за банкарским кредитима. Наиме, растућа или висока тражња за банкарским кредитима покрива се недепозитним изворима, тако да су они прикладнији од класичних (депозитних) извора. Уз то, депозити су крути извор, спорије се повећају и банка није у могућности да брзо дејствује на повећану тражњу за кредитима од постојећих или нових клијената. Ови извори имају виши трошак набављања него депозитни, што имплицира виши кредитни ризик, јер повећава цену ресурса корисника. Они иначе имају мању каматну маргину, јер се прибављају на чистим тржишним односима. Недепозитни извори се могу формирати на један од следећих начина: 1. кредитним задужењем појединачне банке; 2. задужењем код других пословних банака, како домаћих, тако и иностраних.

2. УЛОГА И ЗНАЧАЈ НЕДЕПОЗИТНИХ ИЗВОРА

Недепозитни извори представљају допунске банкарске ресурсе, који омогућују банкарском менаџменту да ефикасно реагује на повремено експонентно повећање тражње за банкарским кредитима. Ради се о адаптивним банкарским изворима, чије се учешће у финансијском потенцијалу банака креће од 10-20%. Код већег дела ових средстава ради се о изузетно пасивној позицији банке која је приморана да прихвата тржишне каматне стопе, да би обезбедила додатна средства за покривање изненадне тражње за

банкарским ресурсима. При томе, мобилисање додајних ресурса условљено је дејством четири фактора:¹

1. кредитне тражње,
2. однос каматних стопа мобилисаних и пласираних ресурса,
3. склоности банке да прихвати повећани ризик задужености на финансијском тржишту,
4. структура извора и пласмана.

Ови фактори имају већи и то ограничавајући значај за мале банке. Мале банке преферирају сигурност и стабилност и мање су им позиционе могућности да апсорбују финансијске вишкове са тржишта новца и капитала. Супротно њима, велике банке су тржишно и профитно оријентисане, што произилази из њихове институционалне позиције на финансијском тржишту, као и веће оперативне могућности да апсорбују или диверсификују ризик. То значи да веће банке имају већу кредитну способност и могућност прибављања недепозитних извора под повољним условима, што се све скупа ефектуира кроз већу стопу задуженост таквих банака. Компонентни делови недепозитних извора су :²

1. кредитни извори,
2. тржишно – мобилисани финансијски ресурси на тржишту новца и капитала,
3. извори по основу колекторске функције банака,
4. капитал банке.

Кредитним путем мобилисани финансијски ресурси потичу од централне банке, од других пословних банака и од осталих финансијских институција. Тржишно мобилисани финансијски ресурси потичу од емисије и продаје различитих врста хартија од вредности, емисије и продаје преносних тржишних папира и издавања дугорочних хартија од вредности. Капитал представља сопствени капитал и резерве банке, који је ангажован на трајној основи и основ је сигурности пословања појединачних банака.

¹ Крстић Б., *Банкарски менаџмент*, Економски факултет, Ниш, 2003., стр. 411.

² Крстић Б., *Банкарски менаџмент*, Економски факултет, Ниш, 2003., стр. 439.

При мобилисању недепозитних извора банке су принуђене да ангажују веће јединичне трошкове у односу на депозитне изворе. С обзиром на то банке ће приступити додајној мобилизацији недепозитних извора уколико процењују да ће им маргинални приходи на пласираним бити већи од маргиналних трошкова њиховог мобилисања. Зависно од тога да ли се ради о тржишном финансијском систему или о банкарском финансијском систему, могу се анализирати тенденције у кретању недепозитних извора, као и њихов значај у формирању финансијског потенцијала банака.

У оквиру формирања недепозитних извора запажају се две тенденције. Прво, забележене су ниске али стабилне стопе раста недепозитних извора у финансијском потенцијалу банака. То је условљено и глобализацијом финансијских тржишта како на националном тако и на међународном тржишту, што је мобилисало банке на дефинисање нових стратегија формирања недепозитних извора, а у функцији задовољења легитимних кредитних захтева комитената.

Друго, релативно је смањивано учешће капитала, а повећано учешће кредитним и тржишним путем мобилисаних ресурса. Може се рећи да постоји тенденција повећаног формирања банкарских ресурса на основу понуде атрактивних каматних стопа на мобилисана средства, значи на бази експлицитних трошкова.

3. ФОРМИРАЊЕ НЕДЕПОЗИТНИХ ФИНАНСИЈСКИХ РЕСУРСА

Недепозитни извори се могу формирати на један од следећих начина:³

1. кредитним задужењем појединачне банке,
2. издавањем нових хартија од вредности и продајом постојећих из портфеља,
3. формирањем капитала или фондова банке,
4. вршењем колекторске функције банака.

³ Крстић Б., *Банкарски менаџмент*, Економски факултет, Ниш, 2003., стр. 440.

4. ТРЖИШНО МОБИЛИСАЊЕ НЕДЕПОЗИТНИХ ИЗВОРА

Да би банке могле да ангажују додатне финансијске ресурсе на финансијском тржишту потребно је да постоји развијено тржиште вредносних папира „по ширини и дубини“. Банке мобилишу слободне финансијске ресурсе тако што емитују и продају специфичне врсте краткорочних хартија од вредности. С обзиром да се примењују веома строги услови при одобравању одређене емисије хартија од вредности само средње и велике банке могу да рачунају на тржишно мобилисање слободних финансијских ресурса.

Снажни банкарски системи су у могућности да стално побољшавају своју тржишну позицију, да лакше и брже усклађују понуду са кредитном тражњом, да неутралишу негативне инфлационе ефекте и да апсорбују све могуће тржишне осцилације. Ради се о оптималном комбиновању кредита централне банке, аражманима о рекуповинама државних хартија од вредности (РПс) и трансфера депозитних сертификата (ЦДс).

Механизам одвијања аражмана о рекуповини обавезница у функцији мобилисања додајних извора од стране банака може се приказати на примеру односа једног предузећа и банке. У случају када неко предузеће у одређеном тренутку поседује вишак новчаних средстава покушаће да оптимизира принос и ликвидност, тако што ће извршити улагања у краткорочне и утраживе хартије од вредности. Аражман се може приказати кроз три фазе. У првој фази слободна финансијска средства предузећа се ефектуирају као депозити по виђењу, тј. успостављање класичних депозитних односа банке и предузећа:

I фаза

Банка А	Предузеће А
Депозити по виђењу (2 милиона долара)	Депозити по виђењу (2 милиона долара)

Друга фаза представља креирање ПРС аражмана између предузећа са вишком ликвидних ресурса и банке. У билансу банке се смањују депозити по виђењу а повећавају краткорочне државне хартије од вредности:

II фаза

Банка А	Предузеће А
+РПС хартије од вредности (2 милиона долара) -Депозити по виђењу (2 милиона долара)	(-2 милиона долара депозити по виђењу) (+2 милиона долара РПС хартија)

Код предузећа се смањују депозитна потраживања према банци а повећавају потраживања у хартијама од вредности. Банка гарантује моментални реоткуп хартија у случају да је предузећима угрожена ликвидност, чиме се успоставља почетна позиција:

III фаза

Банка А	Предузеће А
+ Депозити по виђењу 2 милиона долара (-2 милиона долара РПС)	(-2 милиона долара РПС) + Депозити по виђењу (2 милиона долара)

Рекуповине се могу одвијати дневно, али се могу уговорати и на дужи рок. Овако мобилисани банкарских ресурси се повећавају са продужењем просечних рокова рекуповина.

5. ДЕЛОВАЊЕ БАНАКА КАО СПЕЦИЈАЛНИХ – ИНФУЗИОНИХ НОВЧАНИХ КОЛЕКТОРА У ФУНКЦИЈИ МОБИЛИСАЊА НЕДЕПОЗИТНИХ ИЗВОРА

Реч је о неутралним банкарским пословима где банка може деловати у своје или туђе име, али увек за туђи рачун. Осим што по том основу стичу све веће приходе, банке долазе до краткорочних финансијских ресурса, који могу на краatak рок допринети одређеним билансним усклађивањима.

У тржишним привредама постоји растући тренд услужних послова које нуде банке и ова политика оријентисана је на оптимално коришћење постојећег стручног потенцијала, организационих и техничких могућности и мреже филијала, а у циљу пораста кредитног потенцијала, како у интересу банке, тако и њених комитената. На основу обављања платно-прометних функција, куповина и продаја различитих врста вредносних папира, обрачуна и плаћања пореза, зарада и пружања консалтинг и маркетинг услуга постоји континуиран прилив средстава у банке, који је фактички део краткорочног кредитног потенцијала. Политика услужних послова банке је саставни део њене маркетинг стратегије, да квалитетом и ценом услуга побољша своју конкурентску позицију на финансијском тржишту. Ефикаснија политика услужних послова се ефектуира не само на нивоу појединачне банке, већ и на макро нивоу, јер убрзава циркулацију финансијских средстава, повећавајући ефикасност читаве привреде.

Експанзивни раст производних снага, глобализација економских и финансијских односа, манифестованих кроз противречни процес дерегулације на националним нивоима и неопходни степен регулације на глобалном плану, чиме се стварају услови за интегралну међународну конкуренцију у свим областима и на свим тржиштима, стварају погодан амбијент за квалитетан и квантитативан развој традиционалних неутралних банкарских послова, али и за настанак и развој нових услужних послова, што се најчешће обухвата ширим појмовима финансијска револуција и финансијске иновације. Уобичајених је подела неутралних послова на:⁴

1. посредничке и
2. комисионе банкарске послове.

Карактеристика посредничких банкарских послова је да их банка обавља у туђе име и за туђ рачун, уз наплату одговарајуће надокнаде. Најзначајнији посреднички послови платног промета у земљи и иностранству и послови разних наплата и исплата. Код комисионих послова банка их обавља у своје име, али за туђ рачун, а најзначајнији комисиони послови су: емисија обавезница

⁴ Крстић Б., *Банкарски менаџмент*, Економски факултет, Ниш, 2003., стр. 372.

и других хартија од вредности, издавање кредитних писама и отварање акредитива, издавање гаранција итд.

5. АЛТЕРНАТИВНИ ИЗВОРИ НЕДЕПОЗИТНИХ СРЕДСТАВА

Коришћење готовине из недепозитних извора средстава и из великих износа депозитних сертификата на тржишту новца флукутирало је последњих година, али у целини она се повећала чиме је обезбеђен већи удео ових средстава за депозитне институције, посебно за највеће пословне банке. Док се мале банке и штедне институције обично највише ослањају на депозите за њихове потребе финансирања, велике привредне банке које одобравају зајмове широм света и депозитне институције које су суочене са великом потражњом клијената за кредитима гледају на тржиште недепозитних средстава као на главни извор краткорочног новца како би истовремено изашли у сусрет потражњи за зајмовима, али и неочекиваним ванредним случајевима у којима је потребна готовина.

Табела 1. показује приближан однос између величине банке и штедионица и њиховог афинитета према недепозитним задужењима. Јасно је да само мали део aktive у банкама мање величине и штедним институцијама подржан недепозитним задужењима. На пример, у најмањој државно осигураној банци у САД-у недепозитна задужења подржавала су мање од 4% њихове aktive, док су мање штедионице користиле те изворе финансирања за само 7% њихових финансијских потреба на крају 2002. године. У највећим депозитним институцијама, недепозитна задужења су, међутим, покрила скоро 24% aktive великих привредних банака и више од четвртине aktive великих штедионица.

Табела 1. Најновији раст у недепозитним изворима позајмљених средстава код државе (FDIC) осигураних банака и штедионица⁵

Милијарде долара на крају године:							
Недепозитни извори позајмљених средстава 2003*	1990	1992	1994	1996	1998	2000	2002
Преносив тржишни новац (jumbo) CD's (100.000 \$+) 819,3\$	431,8\$	366,5\$	344,9\$	476,9\$	671,4\$	821,3\$	794,0\$
Позајмице у евродоларима од стране представништва 233,4	168,0	160,4	185,9	177,3	148,8	194,3	227,9
Позајмице федералних средстава и РПС хартије од вредности 318,6	180,1	149,9	221,1	199,8	206,1	235,5	328,4
Издати комерцијални папири ** 232,9	200,0	171,6	207,7	229,7	322,0	312,8	217,8
Позајмице од банке федералних резерви 0,1	0,3	0,1	0,5	0,2	0,1	0,2	0,1
Укупна недепозитна средства од држ. осигураних банака и штедионица 1.604,3\$	980,2\$	848,5\$	960,1\$	1.083,9\$	1.348,4\$	1.564,1\$	1.568,2\$
Укупни депозити од FDIC осигураних депозитних институција 5.678,6\$	3.637,3\$	3.527,1\$	3.611,6\$	3.925,2\$	4.386,1\$	4.914,8\$	5.568,7\$
Коефицијент недепозитних средстава према укупним депозитима за све FDIC осигуране банке и штедионице 28,3%	26,9%	24,1%	26,6%	27,6%	30,7%	31,8%	28,2%

Извор: Peter S. Rose, Silvia C. Hudgins, *Банкарски менаџмент и финансијске услуге*, Београд, 2005., стр. 251.

Свеукупна недепозитна задужења често надмашају раст традиционалних депозита, као што показује табела 3., делом због веће флексибилности недепозитних позајмица, које су у мањој мери под законском контролом, као и услед губитака неких депозита последњих година у односу на конкурентне финансијске институције, као што су заједнички фондови, осигуравајуће компаније, хеџинг фондови, и пензиони фондови, који агресивно конкуришу како би привукли јавну штедњу.

⁵ Peter S. Rose, Silvia C. Hudgins, *Банкарски менаџмент и финансијске услуге*, Београд, 2005., стр. 251.

6. ИЗБОР МЕЂУ АЛТЕРНАТИВНИМ НЕДЕПОЗИТНИМ СРЕДСТАВИМА

Са тако много различитих извора недепозитних средстава из којих се могу повлачити средства, банкарски менаџери и друге депозитне институције морају да направе избор међу њима. За коришћење недепозитних извора средстава, менаџери који управљају средствима морају да одговоре на следећа кључна питања:

1. колико укупно мора да се позајми од ових извора како би се покриле потребе за финансијским средствима?
2. који су најбољи недепозитни извори, ако се у сваком датом моменту знају циљеви институција које се задужују?

Мерење укупних финансијских потреба за недепозитним средствима: Недостатак средстава

Потражња сваке депозитне институције за недепозитним средствима у основи је одређена величином дефицита између њених укупних кредитних потраживања и њених депозита. Менаџери који су одговорни за биланс стања активе финансијске институције морају да изаберу којој ће од многих кредитних захтева клијената изаћи у сусрет додавањем директних зајмова и уложених хартија од вредности за портфолио активу институције.

Управа мора да буде спремна да изађе у сусрет, не само данашњим, дневним кредитним захтевима, већ и свим оним које реално може да очекује у будућности. То значи да планирање текућих и очекиваних кредитних захтева мора да буде базирано на познавању тренутних и могућих будућих потреба за средствима сваке институције, посебно њихових великих зајмопримаоца. Таква планирања не смеју да буду произвољна нагађања, она морају да буду основане на информацијама скупљених из честих контаката између запослених у финансијским компанијама, као и од постојећих и потенцијалних клијената.

Друга одлука која мора да се донесе је колико је средства могуће привући у депозитима како би могли да финансирају жељен обим

зајмова и инвестиција у хартије од вредности. Понове треба да се направе пројекције депозита клијената и повлачења са рачуна, с тим да се посебна пажња посвети највећим депозитарима. Пројекција депозита мора да узме у обзир тренутне и будуће економске услове, каматне стопе, и потребе за готовином највећих депозитара.

Разлика између тренутних и планираних кредитних и депозитних токова пружа могућност процене сваког дефицита средстава. Према томе:

Недостатак средстава = Тренутни и планирани зајмови
и инвестиције које
институције које се баве
позајмљивањем желе да
направе – тренутни и орочени
депозитни приливи.

Већина институција додаће малу суму тих средстава овом дефициту средстава како би покрила неочекивану кредитну потражњу или неочекиване кратке падове у дотоку средстава. Различити недепозитни извори средстава могу бити искоришћени да покрију процењени дефицит средстава.

Извори недепозитног финансирања: Фактори које треба узети у обзир

Које недепозитне изворе ће користити управа да покрије планиран недостатак средстава? Одговор зависи од пет фактора:⁶

1. Релативни трошкови добављања средстава из сваког недепозитног извора
2. Ризик (променљивост и зависност) сваког извора финансирања
3. Дужина временског периода (рок доспећа и услови) за које су потребна средства.
4. Величина институције којој су потребна недепозитна

⁶ Peter S. Rose, Silvia C. Hudgins, „Банкарски менаџмент и финансијске услуге”, Београд, 2005., стр. 267.

средства.

5. Регулатива која органишава коришћење алтернативних извора средстава.

Релативни трошкови. Менаџери финансијских институција који примењују концепт управљања пасивом морају стално да буду упознати са садашњим каматним стопама које се примењују у односу на различите изворе позајмљених средстава. Водећи зајмодавци утврђују дневне каматне стопе по којима су вољни да одобре средства банкама и другим финансијским институцијама којима је потребна додатна резервна средства.

Обично за најјефтинији краткорочни извор позајмљених средстава преовлађује ефективна каматна стопа на федерална средства која су одобрена за зајам преко ноћи између депозитних институција. У већини случајева каматна стопа која се приписује домаћим депозитним сертификатима и депозитима Еуровалуте мало су веће од каматне стопе на федерална средства. Рочне менице нормално могу да се издају по мало већој каматној стопи од каматних стопа које се прописују на федерална средства и депозитне сертификате, зависно од њиховог рока доспећа и времена издавања. Данас, есконтна стопа која се прописује за зајмове код банака федералних резерви генерално је међу највишим краткорочним каматним стопама.

Иако ниска, у поређењу са већином других каматних стопа по пословима зајмова, ефективна каматна стопа федералних средстава преовлађује на тржишту и сваког тренутка може да подлегне промени, креће се око циљне стопе централне банке на федерална средства, и може да расте или пада неколико пута у току дана. Према томе, зајмопримаоци и зајмодавци на овом тржишту често морају да буду у контакту са водећим банкама и брокерима федералних средстава како би утврдили где се налазе резервна средства на тржишту за евентуалне зајмове преко ноћи и када им је најпотребније да тргују са новцем.

Табела 2. Каматне стопе на тржишту новца придодате недепозитном задуживању и велики (100.000 + \$) депозитни сертификати⁷

⁷ Савет гувернера система Федералних резерви

Просечне каматне стопе нотиране за следеће године:

Извор позајмљених средстава 2000. 2002. 2003.**	1990.	1992.	1994.	1996.	1998.
Позајмљена федерална средства 6,24% 1,34% 1,25%	8,10%	3,52%	4,47%	5,30%	5,35%
Позајмице од банака фед. резерви* 5,50 1,25 2,25	6,98	3,25	3,76	5,00	4,98
Продаја робних меница (1 месец директно пласиране) 6,27 1,34 1,23	8,15	3,71	4,65	5,43	n.a.
Издавање преносивих CD (секундарно тржиште, 1 месец) 6,35 1,39 1,25	8,15	3,64	4,60	5,35	5,49
Продаја депозита еуродолара (рок доспећа 3 месеца) 6,45 1,39 1,21	8,16	3,70	4,80	5,38	5,44

Напомене: *процеси за годину су одређени од стране банака федералних резерви. Почетком 2003. године цитирана есконтна стопа на зајмове од банака Федералних резерви јесте стопа примарног кредита, иницијално постављена на 100 базних поена изнад државног циља каматних стопа на федерална средства.

** Подаци из 2003. године односе се на март.

Главна предност федералних средстава јесте у њиховој сталној доступности путем телефонског разговора или у упућивању захтева електронским путем. Њихов рок доспећа често је променљив и може да буде кратак, само неколико сати или да траје по неколико месеци. Главни недостатак федералних средстава је њихова променљива каматна стопа – то је често широко флукутирање од сата до сата што отежава планирање.

Супротно томе, тржишне каматне стопе на преносиве депозитне сертификате и трговачке менице често су стабилније, али генерално се крећу приближно стопи федералних резерви и нешто изнад ње због њиховог дужег просечног рока доспећа као и због тржишних трошкова потрошених на проналажење купца за ове финансијске инструменте. Депозитни сертификати и трговачке менице често су мање популарни од федералних средстава и задуживања из есконтног шалтера онда када је депозитној институцији одмах потребан новац. Уместо тога, задуживања по основу депозитних сертификата и робних меница углавном су боља варијанта за дугорочно обезбеђивање средстава које се може развући на периоде од неколико дана до неколико

месеци.

Менаџери банака и других депозитних институција који редовно повлаче позајмљена средства са тржишта новца из минуте у минут морају да прате променљиве каматне стопе зато што је каматна стопа често главни трошак у позајмљивању недепозитних средстава. Међутим бескаматни трошкови не могу бити игнорисани када се рачуна права цена позајмљених недепозитних средстава, укључујући и време који је менаџмент утрошио како би пронашао најбоље изворе средстава сваки пут када је новац поново потребан. Добра формула која помаже при израчунавању трошкова у поређењу међу алтернативним изворима средстава је следећа:

Ефективна стопа коштања на депозитне и недепозитне изворе средстава = (Тренутна каматна стопа на позајмљене суме + Безкаматни трошкови настали за приступ овим средствима) / Нето инвестициона средста набављена из овог извора где:

Тренутна камата на трошкове позајмљених сума на тржишту новца = Каматна стопа која преовлађује x Количина позајмљених средстава

Безкаматни трошкови за приступ овим средствима = Процењена стопа трошка која представља време особљу, услуге и трошкове трансакције x Количина позајмљених средстава.

Прикупљена нето средства = Укупна сума позајмљених средстава умањена за потребе законских резерви (ако их има), процене осигурања депозита (ако их има), и средства пласирана у не приходну активу.

Примећује се да је трошак који је повезан са привлачењем сваког извора средстава упоређује са нето количином средстава прикупљеним после учињених смањења за потребе средстава резерви, провизијом за осигурање, као и са оним делом позајмљених средстава која су преусмерена у активу која не донси профит као вишак резерви готовине или као фиксна актива. Нето средства која могу да се инвестирају користимо као базу за задуживање зато што желимо да употребимо трошкове у готовини који морају да се исплате, како би се привукла средства

за позајмљивање имајући у виду на количину готовог новца која ће бити коришћена за прибављање средстава која доносе зараду и како би се покрили трошкови прикупљања средстава.

База потадатака функционалне анализе трошкова која се објављује сваке године од стране банака федералних средстава указује на то да су недепозитни извори средстава генерално умерени у трошковима у поређењу са другим изворима финансирања. Генерално недепозитни извори средстава скупљи су од депозита по виђењу, али јефитинији од орочених депозита. Међутим, овде морамо бити мало опрезнији, јер трошкови и зараде повезани са недепозитним изворима средстава имају тенденцију нестабилности из године у годину, у односу на трошкове и профитабилност коришћења депозитних извора. Недепозитна средства имају ту предност што су брзорасположиве у поређењу са другим врстама депозита, али јасно је да она нису стабилан извор средстава за већину депозитних институција као што су орочени и штедни депозити.

Фактор ризика. Менаџери финансијских институција морају да имају у виду две врсте ризика када врше избор између недепозитних извора. Први је ризик каматне стопе – нестабилност кредитних трошкова. Све каматне стопе које су приказане у табели 10, осим есконтне стопе федералних резерви, одређене су полугама понуде и потражње на отвореном тржишту, тако да су предмет нестабилних колебања. Већина зајмова из федералних средстава са роком доспећа преко ноћи као и, каматна стопа са овог тржишта – имају тенденцију да буду најнестабилнија од свих.

Менаџмент мора такође да узме у обзир ризик расположивог кредита. Не постоји гаранција ни на једном тржишту да ће зајмодавци бити спремни да услуже свог зајмопримаоца. Када су кредитни услови рестриктивни, зајмодавци могу имати лимит на средства која да дају у зајам и могу да ограниче кредит, потврђујући зајмове само њиховим ликвидним и најлојалним клијентима. Понекад финансијска компанија може да изгледа тако ризично на тржишту новца може да изгледа тако ризично да ће им зајмодавац одбити молбу за кредит или ће цену учинити тако високом да им се то неће исплатити. Менаџери морају да буду спремни да се пребаце на алтернативне изворе кредита, и

ако је потребно, да плате више за било која средства која су им доступна.

Временски период за који су потребна средства. На неке изворе средстава није могућно ослонити се за добијање моменталних кредита. Менаџер коме су потребна средства за зајам овог поподнева мораће да позајми на тржишту федералних средстава. Међутим, ако средства нису потребна за неколико дана, продаја депозитних сертификата или робних меница постаје боља опција.

Величина институције које се задужују. Стандардна трговинска јединица за већину позајмица на тржишту новца је 1.000.000 долара – номинална вредност која често прелази потребе задуживања мањих финансијских институција. Велики преносиви депозитни сертификати из највећих банака и штедионица имају предност код већине инвеститора зато што постоји секундарно тржиште за првокласне депозитне сертификате.

Мале депозитне институције немају кредибилитет да би биле у могућности да продају велике преносиве депозитне сертификате. То се исто односи и на робне менице.

Прописи. Федерални и државни прописи могу да лимитирају количину, учесталост, и коришћење позајмица које користе банке и друге штедне институције. На пример, депозитни сертификати морају бити издати са роком доспећа од најмање седам дана. Банке федералних резерви ограничавају прекомерно позајмљивање са есконтних шалтера, посебно од депозитних институција које показују знаке изложености великом ризику неуспеха. Други облици позајмљивања могу бити подвргнути законским ограничењима деловањем управе федералних резерви.

7. ЗАКЉУЧАК

Коришћење недепозитних позајмица као главни извор средстава добио је додатни снажан подстицај појавом доктрине односа према клијенту. Ова стратегија менаџера тражи да се поставе циљеви како би се задовољили захтеви за кредитима свих квалитетних клијената на врху листе менаџмента, кад год је то потребно. Ако депозити нису довољни да финансирају све захтеве за квалитетним зајмовима, други извори средстава,

укључујући позајмице на тржишту новца и капитала требало би да буду коришћени. Према томе, прво треба донети одлуку о давању позајмица, која је праћена одлуком о начину финансирања.

Један од главних извора недепозитних средстава данас јесте тржиште федералних резерви, у којем се моментално расположива средства продају између финансијских институција и обично бивају враћена у року од 24 сата. Позајмљивање од одабраних државних агенција – у САД, есконтних шалтера банке федералних резерви и аванси домаће федералне банке које дају зајмове – такође се брзо ширило последњих година и благи закони учинили су да овај процес позајмљивања буде олакшан.

Други главни извори средстава укључују продају великих износа пренесених депозитних сертификата, позајмљивање депозита у еуровалути од међународних банака у иностранству, издавање робних меница на отвореном тржишту преко удружене или супсидарне корпорације, закључивањем уговора о откупу где су зајмови под гаранцијом најквалитетнијег капитала доступни институцијама које узимају зајам на неколико сати или дана, као и дугорочна задуживања на тржишту капитала која се врше издавањем зависних обавезница и других облика дугорочног задуживања.

Међутим, пре коришћења недепозитних зајмова, финансијски менаџери банака и других депозитних институција морају да изврше процене својих потреба за средствима. једна таква процена депозитне институције долази од такозваног дефицита средстава, који је постављен између тренутног и очекиваног обима зајмова и инвестиција и тренутних и очекиваних обима депозитних прилива. Одређени извор недепозитних средстава који је изабрао менаџмент обично се ослања на факторе као што су: релативни трошак сваког недепозитног извора средстава; ризик или зависност сваког извора средстава; за који временски период средстава су потребна; величина институције која узима позајмицу и њене потребе за средствима; и садржина државних закона која одређује када једна финансијска институција даје у зајам средстава другој финансијској институцији. Међу најважније државне прописе који се односе на коришћење недепозитних средстава се законски ниво потребних резерви

наметнуте од стране централних банака широм света, и прописи који одређују потребне садржаје склопљених уговора када се средства једне финансијске институције позајмљују другој.

ЛИТЕРАТУРА

1. Крстић Б., *Банкарски менаџмент*, Економски факултет, Ниш, 2004.
2. Крстић Б., *Банкарски менаџмент*, Економски факултет, Ниш, 2003.
3. Ћировић М., *Банкарски менаџмент*, Економски институт, Београд, 1995.
4. Ћировић М., *Банкарство*, Научно друштво Србије, Београд, 2007.
5. Ђукић Ђ., *Управљање ризицима и капиталом у банакама*, Београдска берза, Београд, 2007.
6. Бојовић П., Живковић А., Целетовић М., *Банкарске финансије и рачуноводство*, Чигоја Штампа, Београд, 2009.
7. Крстић Ж., Комезац С., *Глобални финансијски менаџмент*, Виша пословна школа, Београд, 2000.
8. Игор Ж., *Управљање ризиком ликвидности банака*, Економски анали бр.168, 2006.
9. Peter S. Rose, Silvia C. Hudgins, *Банкарски менаџмент и финансијске услуге*, Београд, 2005.
10. Интернет адресе:
www.nbs.rs
www.worldbank.org
www.imf.org

